

M. TVLLII CICERONIS

IN

Q. CAECILIUM

ORATIO

DE

ACCUSATORE IN C. VERREM CONSTITVENDO,

QVAE

DIVINATIO

DICITVR.

ORATIO QVARTA.

SI quis vestrum, iudices, aut eorum, qui
 adsunt, forte miratur, me, qui tot annos in
 causis iudiciisque publicis ita sim versatus, ut
 defenderim multos, læserim neminem, subito
 nunc mutata voluntate, ad accusandum de-
 scendere: is, si mei consilii causam rationem-
 que cognoverit, una & id, quod facio, pro-
 babit, & in hac causa profecto neminem præ-
 ponendum esse mihi actorem putabit. Cum
 quæstor in Sicilia fuisset, iudices, itaque ex
 ea provincia decessisset, ut Siculis omnibus

Cicero. T.IV.

L

jucundam diuturnamque memoriam quæsturæ nominisque mei relinquerem: factum est, uti cum summum in veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me præsidium suis fortunis constitutum esse arbitrarentur. Qui nunc populati atque vexati, cuncti ad me publice sæpe venerunt, ut suarum fortunarum omnium causam defensionemque susciperem: me sæpe esse pollicitum, sæpe ostendisse dicebant, si quod tempus accidisset, quo tempore aliquid a me requirerent, commodis eorum 3 me non defuturum. Venisse tempus ajebant, non jam ut commoda sua, sed ut vitam salutemque totius provinciæ defenderem: sese jam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos confugerent, habere; quod eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulisset. Quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in suppliciis, avaritia in rapinis, superbia in contumeliis efficere potuisset, eas omnes sese hoc uno prætore per triennium pertulisse: rogare & orare, ne illos supplices aspernarer, quos, me incolumi, nemini sup- 2 plices esse oporteret. Tuli graviter & acerbe, 4 judices, in eum me locum adductum, ut aut eos homines spes falleret, qui opem a me atque auxilium petissent; aut ego, qui me ad

defendendos homines ab ineunte adolescentia dedissem, tempore atque officio coactus ad accusandum traducerer. Dicebam, habere eos actorem Q. Cæcilium, qui præsertim quæstor in eadem provincia post me quæstorem fuisset. Quo ego adjumento sperabam hanc a me molestiam posse demoveri, id mihi erat adversarium maxime. Nam illi multo mihi hoc facilius remisissent, si istum non nossent, aut si iste apud eos quæstor non fuisset. Adductus sum, iudices, officio, fide, misericordia, multorum bonorum exemplo, veteri consuetudine, institutoque majorum, ut onus hoc laboris atque officii, non ex meo, sed ex meorum necessariorum tempore, mihi suscipiendum putarem. Quo in negotio tamen illa merces, iudices, consolatur, quod hæc, quæ videtur esse accusatio mea, non potius accusatio, quam defensio est existimanda. Defendo enim multos mortales, multas civitates, provinciam Siciliam totam. Quamobrem, si mihi unus est accusandus, propemodum manere in instituto meo videor, & non omnino a defendendis hominibus sublevandisque discedere. Quod si hanc causam tam idoneam, tam illustrem, tam gravem non haberem; si aut hoc a me Siculi non petissent, aut mihi cum Siculis

causa tantæ necessitudinis non intercederet, & hoc, quod facio, me reipublicæ causa facere profiterer, ut homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus, cujus furta atque flagitia non in Sicilia solum, sed in Achaja, Asia, Cilicia, Pamphylia, Romæ denique ante oculos omnium maxima turpissimaque nossemus, me agente in iudicium vocaretur: quis tandem esset, qui meum factum aut ³ filium posset reprehendere? Quid est, pro ⁷ deum hominumque fidem! in quo ego reipublicæ plus hoc tempore prodesse possim? Quid est, quod aut populo Romano gratius esse debeat, aut sociis exterisque nationibus optatius esse possit, aut salutis fortunisque omnium magis accomodatum sit? Populatae, vexatae, funditus everse provinciae: focii, stipendiarii que populi Romani afflicti, miseri, jam non salutis spem, sed exitii solatium ⁸ querunt. Qui iudicia manere apud ordinem senatorium volunt, queruntur, accusatores se idoneos non habere: qui accusare possunt, iudiciorum severitatem desiderant. Populus Romanus interea, tametsi multis incommodis difficultatibusque affectus est, tamen nihil æque in republica atque illam veterem iudiciorum vim gravitatemque requirit. Iudicio-

rum desiderio tribunicia potestas efflagitata est: judiciorum levitate ordo quoque alius ad res judicandas postulatur: judicum culpa atque dedecore etiam censorium nomen, quod asperius antea populo videri solebat, id nunc poscitur; id jam populare atque plausibile factum est. In hac libidine hominum nocentissimorum, in populi Romani quotidiana querimonia, judiciorum infamia, totius ordinis offensione, cum hoc unum his tot incommodis remedium esse arbitrarer, ut homines idonei atque integri causam reipublicæ legumque susciperent: fateor, me, salutis omnium causa, ad eam partem accessisse reipublicæ sublevandæ, quæ maxime laboraret. Nunc, quoniam, quibus rebus adductus ad causam accesserim, demonstravi, dicendum necessario est de contentione nostra, ut in constituendo accusatore, quid sequi possitis, habeatis.

Ego sic intelligo, iudices: cum de pecuniis repetundis nomen cujuscumque deferatur, si certamen inter aliquos sit, cui potissimum delatio detur, hæc duo in primis spectari oportere: quem maxime velint actorem esse ii, quibus factæ esse dicantur injuriæ; & quem minime velit is, qui eas injurias fecisse arguatur. In hac causa, iudices, tametsi 4

11 utrumque esse arbitror perspicuum, tamen de
 utroque dicam, & de eo prius, quod apud
 vos plurimum debet valere, hoc est, de vo-
 luntate eorum, quibus injuriæ factæ sunt;
 quorum causa judicium de pecuniis repetundis
 est constitutum. Siciliam provinciam C. Ver-
 res per triennium depopulatus esse, Siculorum
 civitates vastasse, domos exinanisse, fana spo-
 liasse dicitur. Adsunt, queruntur Siculi uni-
 versi: ad meam fidem, quam habent specta-
 tam jam, & diu cognitam, confugiunt: au-
 xilium sibi per me a vobis atque a populi
 Romani legibus petunt: me defensorem cala-
 mitatum suarum, me ultorem injuriarum, me
 cognitorem juris sui, me actorem causæ to-
 12 tius esse voluerunt. Utrum, Q. Cæcili, hoc
 dices, me non Siculorum rogatu ad causam
 accedere; an optimorum fidelissimorumque
 sociorum voluntatem apud hos gravem esse
 non oportere? Si id audebis dicere, quod C.
 Verres, cui te inimicum esse simulas, maxime
 existimari vult, Siculos hoc a me non petisse:
 primum causam inimici tui sublevabis, de quo
 non præjudicium, sed plane judicium jam
 factum putatur, quod ita percrebuit, Siculos
 omnes actorem suæ causæ contra illius inju-
 13 rias quæsisse. Hoc si tu, inimicus ejus, factum

negabis, quod ipse, cui maxime hæc res ob-
stat, negare non audet: videto, ne nimium
familiariter inimicitias exercere videare. De-
inde sunt testes, viri clarissimi nostræ civita-
tis, quos omnes a me nominari non est ne-
cesse: eos, qui adsunt, appellabo: quos, si
mentirer, testes esse impudentiæ meæ minime
vellem. Scit is, qui est in consilio, C. Mar-
cellus: scit is, quem adesse video, Cn. Len-
tulus Marcellinus: quorum fide atque præsi-
dio Siculi maxime nituntur, quod omnino
Marcellorum nomini tota illa provincia ad-
iuncta est. Hi sciunt, hoc non modo a me ¹⁴
petitum esse, sed ita sæpe & ita vehementer
esse petitum, ut aut causa mihi suscipienda
fuerit, aut officium necessitudinis repudian-
dum. Sed quid ego his testibus utor, quasi
res dubia aut obscura sit? Adsunt homines
ex tota provincia nobilissimi, qui præsentem
vos orant atque obsecrant, iudices, ut in
actore causæ suæ deligendo vestrum iudicium
ab suo iudicio ne discrepet. Omnium civita-
tum totius Siciliæ legationes adsunt, præter
duas civitates: quarum duarum, si adessent,
duo crimina vel maxima minuerentur, quæ
cum his civitatibus C. Verri communicata
sunt. At enim cur a me potissimum hoc præ- ¹⁵

fidium petiverunt? Si esset dubium, petissent
a me præsidium, necne, dicerem, cur petif-
sent. Nunc vero, cum id ita perspicuum sit,
ut oculis judicare possitis: nescio cur hoc mihi
detrimento esse debeat, si id mihi objiciatur,
16 me potissimum esse delectum. Verum id mihi
non fumo, judices, & hoc non modo in ora-
tione mea non pono, sed ne in opinione qui-
dem cujusquam relinquo, me omnibus patro-
nis esse præpositum. Non ita est: sed unius-
cujusque temporis, valetudinis, facultatis ad
agendum, ducta ratio est. Mea fuit semper
hæc in hac re voluntas & sententia, quemvis
ut hoc mallet de iis, qui essent idonei, susci-
pere, quam me: me ut mallet, quam nemi-
5 nem. Reliquum est jam, ut illad quæramus,
17 cum hoc constet, Siculos a me petisse, ecquid
hanc rem apud vos animosque vestros valere
oporteat: ecquid auctoritatis apud vos in suo
jure repetundo socii populi Romani, supplices
vestri, habere debeant. De quo quid ego plura
commemorem? quasi vero dubium sit, quin
tota lex de pecuniis repetundis sociorum causa
18 constituta sit. Nam civibus cum sunt ereptæ
pecuniæ, civili fere actione & privato jure
repetuntur: hæc lex socialis est: hoc jus na-
tionum exterarum est: hanc habent arcem,

minus aliquanto nunc quidem munitam, quam antea; verumtamen, si qua reliqua spes est, quæ sociorum animos consolari possit, ea tota in hac lege posita est: cujus legis non modo a populo Romano, sed etiam ab ultimis nationibus jampridem severi custodes requiruntur. Quis igitur est, qui neget oportere eorum arbitrato lege agi, quorum causa lex sit constituta? Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit; quod in unaquaque re, beneficio senatus populi que Romani, juris habui, id mihi tu, C. Verres, eripuisti atque abstulisti: quo nomine abs te sestertium milles ex lege repeto. Si universa, ut dixi, provincia loqui posset, hac voce uteretur: quoniam id non poterat, harum rerum actorem, quem idoneum esse arbitrata est, ipsa delegit. In hujusmodi re quisquam tam impudens reperietur, qui ad alienam causam, invitis iis, quorum negotium est, accedere aut adspirare audeat? Si tibi, Q. Cæcili, hoc Siculi dicerent: Te non novimus: nescimus, qui sis: numquam te antea vidimus: sine nos per eum nostras fortunas defendere, cujus fides est nobis cognita: nonne id dicerent, quod cuivis

probare deberent? nunc hoc dicunt: utrumque se nosse: alterum se cupere defensorem esse fortunarum suarum, alterum plane nolle.

21 Cur nolint, etiamsi tacent, satis dicunt. verum non tacent. tamen his invitissimis te offeres? tamen in aliena causa loquere? tamen eos defendes, qui se ab omnibus desertos potius, quam abs te defensos esse malunt? tamen his operam tuam pollicebere, qui te neque velle suam causam, nec, si cupias, posse arbitrantur? Cur eorum spem exiguam reliquarum fortunarum, quam habent in legis & iudicii severitate positam, vi extorquere conaris? cur te interponis, invitissimis his, quibus maxime lex consultum esse vult? cur de quibus in provincia non optime es meritus, eos nunc plane fortunis omnibus conaris evertere? cur his non modo persequendi juris sui, sed etiam deplorandæ calamitatis adimis potestatem?

22 Num, te actore, quem eorum affuturum putas, quos intelligis, non ut per te alium, sed ut per aliquem teipsum, ulciscantur, laborare?

7 At enim solum id est, ut me Siculi maxime velint: alterum illud, credo, obscurum est, a quo Verres minime se accusari velit. Ecquis umquam tam palam de honore, tam

vehementer de salute sua contendit, quam ille, atque illius amici, ut ne hæc mihi delatio detur? Sunt multa, quæ Verres in me esse arbitratur, quæ scit in te, Q. Cæcili, non esse: quæ cujusmodi in utroque nostrum sint, paulo post commemorabo. Nunc tantum id dicam, 23 quod tacitus tu mihi assentiare: nullam rem in me esse, quam ille contemnat: nullam in te, quam pertimescat. Itaque magnus ille defensor & amicus ejus tibi Hortensius suffragatur, me oppugnat; aperte ab iudicibus petit, ut tu mihi anteponare; & ait, hoc se honeste, sine ulla invidia, ac sine ulla offensione contendere. Non enim, inquit, illud peto, quod soleo, cum vehementius contendere, impetrare; reus ut absolvatur, non peto: sed ut ab hoc potius, quam ab illo, accusetur, id peto. Da mihi hoc: concede, quod facile est, quod honestum, quod non invidiosum: quod cum dederis, sine ullo tuo periculo, sine infamia illud dederis, ut is absolvatur, cujus ego causa laboro. Et ait idem, ut ali- 24 quis metus adjunctus sit ad gratiam, certos esse in consilio, quibus ostendi tabellas velit. id esse perfacile. non enim singulos ferre sententias, sed universos constituere: ceratam unicuique tabellam dari cera legitima, non

illa infami ac nefaria. Atque is non tam propter Verrem laborat, quam quod eum minime res tota delectat. Videt enim, si a pueris nobiles, quos adhuc elusit; si a quadruplatoribus, quos non sine causa contemnit semper, ac pro nihilo putavit, accusandi voluntas ad viros fortes, spectatosque homines translata sit, se in judiciis dominari non posse.

§ Huic ego homini jam ante denuntio, si a me
²⁵ causam hanc vos agi volueritis, rationem illi defendendi totam esse mutandam; & ita tamen mutandam, ut meliore & honestiore conditione sit, quam qua ipse esse vult; ut imitetur homines eos, quos ipse vidit amplissimos, L. Crassum & M. Antonium; qui nihil se arbitrabantur ad judicia causasque amicorum, præter fidem & ingenium, afferre oportere. Nihil erit, quod, me agente, arbitretur, iudicium sine magno multorum periculo
²⁶ posse corrumpi. Ego in hoc iudicio mihi Siculorum causam receptam, populi Romani susceptam esse arbitror: ut mihi non unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petiverunt, sed omnino improbitas, id quod populus Romanus jamdiu flagitat, extinguenda atque delenda sit. In quo ego quid eniti, aut quid efficere possim, malo

in aliorum spe relinquere, quam in oratione
mea ponere.

Tu vero, Cæcili, quid potes? quo tem- 27
pore, aut qua in re non modo specimen ce-
teris aliquod dedisti, sed tute tui periculum
fecisti? In mentem tibi non venit, quid ne-
gotii sit causam publicam sustinere? vitam
alterius totam explicare? atque eam non
modo in animis iudicum, sed etiam in oculis
conspectuque omnium exponere? sociorum
salutem, commoda provinciarum, vim legum,
gravitatem iudiciorum defendere? Cognosce 9
ex me, quoniam hoc primum tempus discendi
nactus es, quam multa esse oporteat in eo,
qui alterum accuset: ex quibus si unum ali-
quod in te cognoveris; ego jam tibi ipse isthuc,
quod expetis, mea voluntate concedam. Pri-
mum integritatem atque innocentiam singu-
larem. nihil est enim, quod minus ferendum
sit, quam rationem ab altero vitæ reposcere
eum, qui non possit suæ reddere. Hic ego 28
de te plura non dicam: unum illud credo
omnes animadvertere, te adhuc ab nullis, nisi
a Siculis, potuisse cognosci: Siculos hoc di-
cere, cum eidem sint irati, cui tu te inimi-
cum esse dicis, sese tamen, te actore, ad ju-
dicium non affuturos. Quare negent, ex me

non audies. hos patere id suspicari, quod necesse est. Illi quidem, ut est hominum genus nimis acutum & suspiciosum, non te ex Sicilia litteras in Verrem deportare velle arbitrantur, sed, cum iisdem litteris illius prætura & tua quæstura consignata sit, asportare
29 te velle ex Sicilia litteras suspicantur. Deinde accusatorem firmum verumque esse oportet. Eum ego si te putem cupere esse, facile intelligo, esse non posse. Nec ea dico, quæ, si dicam, tamen infirmare non possis: te, antequam de Sicilia decefferis, in gratiam redisse cum Verre: Potamonem, scribam & familiarem tuum, retentum esse a Verre in provincia, cum tu decederes: M. Cæcilium, fratrem tuum, lectissimum atque ornatissimum adolescentem, non modo non adesse, neque tecum tuas injurias persequi; sed esse cum Verre: cum illo familiarissime atque amicissime vivere. Sunt hæc & alia in te falsi accusatoris signa permulta; quibus ego nunc non utor: hoc dico, te, si maxime cupias,
30 tamen verum accusatorem esse non posse. Video enim permulta esse crimina, quorum tibi societas cum Verre ejusmodi est, ut ea in accusando attingere non audeas. Queritur Sicilia tota, C. Verrem ab aratoribus, cum

frumentum sibi in cellam imperavisset, &
 cum esset tritici modius H-S II, pro fru-
 mento, in modios singulos, duodenos sestertios
 exegisse. Magnum crimen, ingens pecunia,
 furtum impudens, injuria non ferenda. Ego
 hoc uno crimine illum condemnem necesse
 est: tu, Cæcili, quid facies? Utrum hoc tan- 31
 tum crimen prætermittes, an objicies? Si ob-
 jicies, idne alteri crimini dabis, quod eodem
 tempore, in eadem provincia, tu ipse fecisti?
 Audebis ita accusare alterum, ut, quo minus
 tute condemnere, recusare non possis? Sin
 prætermittes: qualis erit ista tua accusatio,
 quæ, domestici periculi metu, certissimi &
 maximi criminis non modo suspicionem, ve-
 rum etiam mentionem ipsam pertimescat?
 Emptum est ex S. C. frumentum ab Siculis, 32
 prætore Verre; pro quo frumento pecunia
 omnis soluta non est. Grave est hoc crimen
 in Verrem: grave, me agente; te accusante,
 nullum. eras enim tu quæstor: pecuniam
 publicam tu tractabas; ex qua, etiamsi cu-
 peret prætor, tamen, ne qua deductio fieret,
 magna ex parte tua potestas erat. Hujus quo-
 que igitur criminis, te accusante, mentio nulla
 fiet. Silebitur toto judicio de maximis & no-
 tissimis illius furtis & injuriis. Mihi crede,

Cæcili, non potest in accusando socios vere defendere is, qui cum reo criminum societate
 33 conjunctus est. Mancipes a civitatibus pro frumento pecuniam exegerunt. Quid? hoc, Verre prætore, factum est solum? non; sed etiam quæstore Cæcilio. Quid igitur? daturus es huic crimini, quod & potuisti prohibere, ne fieret, & debuisti? an totum id relinques? Ergo id omnino Verres in judicio suo non audiet, quod cum faciebat, quemadmodum defensusus esset, non reperiebat.

II Atque ego hæc, quæ in medio posita sunt, commemoro. Sunt alia magis occulta furta: quæ ille, ut istius, credo, animos atque impetus retardaret, cum quæstore suo benignissime communicavit. Hæc tu scis ad me esse
 34 delata: quæ si velim proferre, facile omnes intelligent, vobis inter vos non modo voluntatem fuisse conjunctam, sed ne prædam quidem adhuc esse divisam. Quapropter si tibi indicium postulas dari, quod tecum una fecerit, concedo, si id lege permittitur. sin autem de accusatione dicimus; concedas oportet iis, qui nullo suo peccato impediuntur, quominus alterius peccata demonstrare possint.
 35 Ac vide, quantum interfuturum sit inter meam atque tuam accusationem. Ego etiam
 quæ

quæ tu sine Verre commifisti, Verri crimini daturus fum, quod te non prohibuerit, cum fummam ipse haberet potestatem: tu contra, ne quæ ille quidem fecit, objicies, ne qua ex parte conjunctus cum eo reperiare.

Quid illa, Cæcili? contemnendane tibi videntur esse, sine quibus causa sustineri, præsertim tanta, nullo modo potest? aliqua facultas agendi? aliqua dicendi consuetudo? aliqua in foro, judiciis, legibus aut ratio, aut exercitatio? Intellego, quam scopuloso, difficilique in loco verfer. nam cum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenii atque eloquentiæ multo molestissima. Quamobrem nihil dico de meo ingenio; neque est, quod possim dicere; neque, si esset, dicerem. aut enim id mihi satis est, quod est de me opinionis, quidquid est; aut, si id parum est, ego majus id commemorando facere non possum. De te, Cæcili, jam mehercule hoc, extra **12** hanc contentionem certamenque nostrum, ³⁷ familiariter tecum loquar. Tu ipse quemadmodum existimes, vide etiam atque etiam; & tu te collige; & qui sis, & quid facere possis, considera. Putasne, te posse de maximis acerbissimisque rebus, cum causam sociorum, fortunasque provinciæ, jus populi Romani,

gravitatem iudicii legumque susceperis, tot
 res, tam graves, tam varias, voce, memoria,
 38 consilio, ingenio, sustinere? Putasne, te
 posse, quæ C. Verres in quæstura, quæ in le-
 gatione, quæ in prætura, quæ Romæ, quæ
 in Italia, quæ in Achaja, Asia, Pamphiliaque
 patrarit, ea, quemadmodum locis temporibus-
 que divisa sint, sic criminibus & oratione di-
 stinguere? Putasne posse, id quod in ejusmodi
 reo maxime necessarium est, facere, ut quæ
 ille libidinose, quæ nefarie, quæ crudeliter
 fecerit, ea æque acerba & indigna videantur
 esse iis, qui audient, atque illis visa sunt,
 39 qui senserunt? Magna sunt ea, quæ dico, mihi
 crede: noli hæc contemnere. dicenda, de-
 monstranda, explicanda sunt omnia: causa
 non solum exponenda, sed etiam graviter co-
 pioseque agenda est. perficiendum est, si quid
 agere aut perficere vis, ut homines te non
 solum audiant, verum etiam libenter studio-
 seque audiant. In quo si te multum natura
 adjuvaret: si optimis a pueritia disciplinis
 atque artibus studuisses, & in his elaborasses:
 si litteras Græcas Athenis, non Lilybæi; La-
 tinas Romæ, non in Sicilia, didicisses: tamen
 esset magnum, tantam causam, tam expecta-
 tam, & diligentia consequi, & memoria

complecti, & oratione exponere, & voce &
 viribus sustinere. Fortasse dices, Quid? ergo⁴⁰
 hæc in te sunt omnia? utinam quidem essent!
 verumtamen ut esse possent, magno studio
 mihi a pueritia est elaboratum. Quodsi ego
 hæc, propter magnitudinem rerum ac diffi-
 cultatem, assequi non potui, qui in omni vita
 nihil aliud egi: quam longe tu te ab his rebus
 abesse arbitrare, quas non modo antea num-
 quam cogitasti, sed ne nunc quidem, cum in
 eas ingrederis, quæ & quantæ sint, suspicari
 potes? Ego, qui, sicut omnes sciunt, in foro **13**
 judiciisque ita verfer, ut ejusdem ætatis aut⁴¹
 nemo, aut pauci, plures causas defenderint,
 & qui omne tempus, quod mihi ab amicorum
 negotiis datur, in his studiis laboribusque
 consumam, quo paratior ad usum forensem,
 promptiorque esse possim: tamen ita deos mihi
 velim propitios, ut, cum illius temporis mihi
 venit in mentem, quo die, citato reo, mihi
 dicendum sit, non solum commoveor animo,
 sed etiam toto corpore perhorresco. Jam nunc⁴²
 mente & cogitatione prospicio, quæ tum stu-
 dia hominum, qui concursus futuri sint: quan-
 tam expectationem magnitudo judicii sit al-
 latura: quantam auditorum multitudinem C.
 Verris infamia concitatura: quantam denique

audientiam orationi meæ improbitas illius
factura. Quæ cum cogito, jam nunc timeo,
quidnam pro offensione hominum, qui illi ini-
mici infensique sunt, & expectatione omnium,
& magnitudine rerum dignum eloqui possim.

43 Tu horum nihil metuis, nihil cogitas, nihil
laboras? & si quid ex vetere aliqua oratione,
JOVEM EGO OPTIMUM MAXIMUM:
aut, VELLE, SI FIERI POTVISSET,
JUDICES: aut aliquid ejusmodi, ediscere
potueris, præclare te paratum in judicium
venturum arbitraris?

Ac, si tibi nemo responsurus esset, tamen
ipsam causam, ut ego arbitror, demonstrare
44 non posses. Nunc ne illud quidem cogitas,
tibi cum homine disertissimo, & ad dicendum
paratissimo, futurum esse certamen: qui-
cum modo differendum, modo omni ratione
pugnandum certandumque sit? Cujus ego in-
genium ita laudo, ut non pertimescam; ita
probo, ut me ab eo delectari facilius, quam
14 decipi putem posse. Numquam ille me oppri-
met consilio: numquam ullo artificio perver-
tet: numquam ingenio me suo labefactare
atque infirmare conabitur. novi omnes homi-
nis petitiones rationesque dicendi: sæpe in
iisdem, sæpe in contrariis causis versati sumus.

Ita contra me ille dicet, quamvis sit ingenio-
sus, ut nonnullum etiam de suo ingenio ju-
diciū fieri arbitretur. Te vero, Cæcili, 45
quemadmodum sit elusus, quam omni ra-
tione jactaturus, videre jam videor: quoties
ille tibi potestatem optionemque facturus sit,
ut eligas, utrum velis, factum esse, necne:
verum esse, an falsum: utrum dixeris, id
contra te futurum. Qui tibi æstus, qui error,
quæ tenebræ, dii immortales! erunt, hominī
minime malo? Quid? cum accusationis tuæ
membra dividere cœperit, & in digitis suis
singulas partes causæ constituere? Quid? 46
cum unumquodque transigere, expedire, ab-
solvere? Ipse profecto metuere incipies, ne
innocenti periculum facefferis. Quid? cum
commiserari, conqueri, & ex illius invidia
deonerare aliquid, & in te trajicere cœperit?
commemorare quæstoris cum prætore neces-
situdinem constitutam? morem majorum?
fortis religionem? Poterisne ejus orationis
subire invidiam? Vide modo: etiam atque
etiam considera. mihi enim videtur periculum
fore, ne ille non modo verbis te obruat, sed
gestu ipso ac motu corporis præstringat
aciem ingenii tui, teque ab institutis tuis co-
gitationibusque abducatur. Atque hujuscæ rei 47

judicium jam continuo video futurum. Si enim mihi hodie respondere ad hæc, quæ dico, potueris: si ab isto libro, quem tibi magister ludi, nescio qui, ex alienis orationibus compositum dedit, verbo uno discefferis: posse te & illi quoque judicio non deesse, & causæ atque officio tuo satisfacere arbitrabor: sin mecum, in hac prolusione, nihil fueris; quem te in ipsa pugna, cum acerrimo adversario, fore putemus?

15 Esto: ipse nihil est, nihil potest: at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis & difertis. Est tamen hoc aliquid: tametsi non est satis. Omnibus enim rebus is, qui princeps in agendo est, ornatissimus & paratissimus esse debet. Verumtamen L. Apulejum esse video proximum subscriptorem, hominem non ætate, sed usu forensi atque exercitatione
48 tironem. Deinde, ut opinor, habet Allienum, hunc tamen a subselliis; qui, quid in dicendo possit, numquam satis attendi. in clamando quidem video eum esse bene robustum atque exercitatum. In hoc spes tuæ sunt omnes: hic, si tu eris actor constitutus, totum judicium sustinebit. At ne is quidem tantum contendet in dicendo, quantum potest: sed consulat laudi & existimationi tuæ; &

ex eo, quod ipse potest in dicendo, aliquantum remittet, ut tu tamen aliquid esse videre. Ut in actoribus Græcis fieri videmus; sæpe illum, qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quam maxime excellat: sic faciet Allienus: tibi serviet, tibi lenocinabitur: minus aliquanto contendet, quam potest. Jam hoc considerate, cujusmodi accusatores ⁴⁹ in tanto iudicio simus habituri; cum & ipse Allienus ex ea facultate, si quam habet, aliquantum detracturus sit; & Cæcilius tum denique se aliquid facturum putet, si Allienus minus vehemens fuerit, & sibi primas in dicendo partes concesserit. Quartum quem sit habiturus, non video, nisi quem forte ex illo grege moratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, cuicumque vos delationem dedissetis. Ex quibus, alienissimis hominibus, ⁵⁰ ita paratus venis, ut tibi hospes aliquis sit recipiendus. Quibus ego non sum tantum honorem habiturus, ut ad ea, quæ dixerint, certo loco, aut singulatim unicuique respondeam. sic breviter, quoniam non consulto, sed casu in eorum mentionem incidi, quasi præteriens satisfaciam universis. Tantane **I6**

vobis inopia videor esse amicorum, ut mihi non ex his, quos mecum adduxerim, sed de populo subscriptor addatur? vobis autem tanta inopia reorum est, ut mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos a columna
51 Menia vestri ordinis reos reperiatis? Custodem, inquit, Tullio me apponite. Quid? mihi quam multis custodibus opus erit, si te semel ad meas captas admisero? qui non solum, ne quid enunties, sed etiam ne quid auferas, custodiendus sis. Sed de isto custode toto sic vobis brevissime respondebo: non esse hos tales viros commissuros, ut ad causam tantam, a me susceptam, mihi creditam, quisquam subscriptor, me invito, adspirare possit. Etenim fides mea custodem repudiat, diligentia speculatorem reformidat.

52 Verum, ut ad te, Cæcili, redeam, quam multa te deficient, vides: quam multa sint in te, quæ reus nocens in accusatore suo cupiat esse, profecto jam intelligis. Quid ad hæc dici potest? non enim quæro, quid tu dicturus sis: video mihi non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus hic tenet: qui, si te recte monere volet, suadebit tibi, ut hinc discedas, neque mihi verbum ullum respondeas. Quid enim dices?

an id, quod dicitas, injuriam tibi fecisse Verrem? Arbitror. neque enim esset verisimile, cum omnibus Siculis faceret injurias, te illi unum eximium, cui consuleret, fuisse. Sed ceteri Siculi ultorem suarum injuriarum 53 invenerunt: tu, dum tuas injurias per te, id quod non potes, persequi conaris, id agis, ut ceterorum quoque injuriæ sint impunitæ atque inultæ: & hoc te præterit, non id solum spectari solere, qui debeat, sed etiam illud, qui possit ulcisci. in quo utrumque fit, eum superiorem esse; in quo alterum, in eo non, quid is velit, sed quid facere possit, quæri solere. Quod si ei potissi- 54 mum censes permitti oportere accusandi potestatem, cui maximam C. Verres injuriam fecerit: utrum tandem censes hoc iudices gravius ferre oportere, te ab illo esse læsum, an provinciam Siciliam esse vexatam ac perditam? Opinor, concedis, multo hoc & esse gravius, & ab omnibus ferri gravius oportere. Concede igitur, ut tibi anteponatur in accusando provincia. nam provincia accusat, cum is agit causam, quem sibi illa defensorem sui juris, ultorem injuriarum, actorem causæ totius adoptavit. At eam tibi C. Verres fecit 17 injuriam, quæ ceterorum quoque animos 55

posset alieno incommodo commovere. Minime. nam id quoque ad rem pertinere arbitrator, qualis injuria dicatur: quæ causa inimicitiarum proferatur. Cognoscite ex me. nam iste eam profecto, nisi plane nihil sapit, numquam proferet. Agonis est quædam, Lilybætana, liberta Veneris Erycinæ; quæ mulier, ante hunc quæstorem, copiosa plane & locuples fuit. Ab hac præfectus Antonii quidam symphonicos servos abducebat per injuriam, quibus se in classe uti velle dicebat. Tum illa, ut mos in Sicilia est omnium Venereorum, & eorum, qui a Venere se liberaverunt, ut præfecto illi religionem Veneris nomenque objiceret, dixit & se & omnia
56 sua Veneris esse. Ubi hoc quæstori Cæcilio, viro optimo & homini æquissimo, nuntiatum est; vocari ad se Agonidem jubet: judicium dat statim, si pareret, eam, se & sua Veneris esse, dixisse. judicant recuperatores id, quod necesse erat: neque enim erat cuiquam dubium, quin illa dixisset. Iste in possessionem bonorum mulieris mittit: ipsam Veneri in servitutem adjudicat: deinde bona vendit: pecuniam redigit. Ita, dum pauca mancipia, Veneris nomine, Agonis, ac religione, retinere vult, fortunas omnes libertatemque

suam istius injuria perdidit. Li' ybæum Ver-
 res venit postea: rem cognoscit: factum im-
 probat: cogit quæstorem suum, pecuniam,
 quam ex Agonidis bonis redegisset, eam mu-
 lieri omnem annumerare & reddere. Est ad- 57
 huc, id quod vos omnes admirari video, non
 Verres, sed Q. Mucius. Quid enim facere
 potuit elegantius ad hominum existimatio-
 nem? æquius ad levandam mulieris calami-
 tatem? vehementius ad quæstoris libidinem
 coërcendam? Summe hæc omnia mihi vi-
 dentur esse laudanda. Sed repente e vestigio,
 ex homine, tamquam aliquo Circæo poculo,
 factus est Verres. redit ad se atque ad mores
 suos. nam ex illa pecunia magnam partem
 ad se vertit: mulieri reddidit quantulum vi-
 sum est. Hic tu, si læsum te a Verre esse di- 18
 ces; patiar & concedam: si injuriam tibi 58
 factam quereris; defendam & negabo. De-
 inde de injuria, quæ tibi facta sit, neminem
 nostrum graviolem vindicem esse oportet,
 quam te ipsum, cui facta dicitur. Si tu cum
 illo postea in gratiam redisti: si domi illius
 aliquoties fuisti, si ille apud te postea cœna-
 vit: utrum te perfidiosum, an prævaricato-
 rem existimari mavis? Video esse necesse al-
 terutrum: sed ego tecum in eo non pugnabo,

59 quo minus, utrum velis, eligas. Quid, si ne
injuriæ quidem, quæ tibi ab illo facta sit,
causa remanet? quid habes, quod possis di-
cere, quamobrem non modo mihi, sed cui-
quam antepinare? nisi forte illud, quod
dicturum te esse audio, quæstorem illius
fuisse. Quæ causa gravis esset, si certares
mecum, uter nostrum illi amicior esse debe-
ret: in contentione suscipiendarum inimici-
tiarum, ridiculum est putare, causam neces-
situdinis ad inferendum periculum justam vi-
60 deri oportere. Etenim, si plurimas a tuo
prætoze injurias accepisses; tamen eas feren-
do, majorem laudem, quam ulciscendo, me-
rerere: cum vero nullum illius in vita rectius
factum sit, quam id, quod tu injuriam appel-
las; hi statuent, hanc causam, quam ne in
alio quidem probarent, in te justam ad ne-
cessitudinem violandam videri? qui, si sum-
mam injuriam ab illo accepisti, tamen, quo-
niam quæstor ejus fuisti, non potes eum sine
ulla vituperatione accusare: si vero nulla tibi
facta est injuria, sine scelere eum accusare
non potes. Quare cum incertum sit de inju-
ria, quemquam esse horum putas, qui non
malit, te sine vituperatione, quam cum sce-
lere, discedere?

At vide, quid differat inter meam opi- 19
 nionem ac tuam. Tu, cum omnibus rebus ⁶¹
 inferior sis, hac una in re te mihi anteferri
 putas oportere, quod quæstor illius fueris.
 ego, si superior ceteris rebus esses, hanc
 unam ob causam te accusatorem repudiari
 putarem oportere. Sic enim a majoribus
 nostris accepimus, prætorem quæstori suo
 parentis loco esse oportere: nullam neque
 justiore, neque graviolem causam necessi-
 tudinis posse reperiri, quam conjunctionem
 fortis, quam provinciæ, quam officii, quam
 publicam muneris societatem. Quamobrem ⁶²
 si jure eum posses accusare, tamen, cum is
 tibi parentis numero fuisset, id pie facere
 non posses. cum vero neque injuriam acce-
 peris, & prætori tuo periculum crees; fa-
 tearis necesse est, te illi injustum impium-
 que bellum inferre conari. Etenim ista quæ-
 stura ad eam rem valet, ut elaborandum
 tibi in ratione reddenda sit, quamobrem,
 qui quæstor ejus fueris, accuses; non, ut ob
 eam ipsam causam postulandum sit, ut tibi
 potissimum accusatio detur. Neque fere um-
 quam venit in contentionem de accusando,
 qui quæstor fuisset, quin repudiaretur. Ita- ⁶³
 que neque L. Philoni in C. Servilium nominis

deferendi potestas est data, neque M. Aurelio Scauro in L. Flaccum, neque Cn. Pompejo in T. Albucium: quorum nemo propter indignitatem repudiatus est; sed ne libido violandæ necessitudinis auctoritate judicum comprobaretur. Atque ille Cn. Pompejus ita cum C. Julio contendit, ut tu mecum. Quæstor enim Albucii fuerat, ut tu Verris. Julius hoc secum auctoritatis ad accusandum afferebat, quod, ut hoc tempore nos ab Sicilia, sic tum ille ab Sardis rogatus, ad causam accesserat. Semper hæc causa plurimum valuit: semper hæc ratio accusandi fuit honestissima, pro fociis, pro salute provinciæ, pro exterarum nationum commodis inimicitias suscipere, ad periculum accedere, operam, studium, laborem interponere. Etenim ⁶⁴ si probabilis est eorum causa, qui injurias suas persequi volunt; qua in re dolori suo, non reipublicæ commodis serviunt: quanto illa causa honestior, quæ non solum probabilis videri, sed etiam grata esse debet, nulla privatim accepta injuria, fociorum atque amicorum populi Romani dolore atque injuriis commoveri? Nuper cum in P. Gabinium vir fortissimus & innocentissimus, L. Piso, delationem nominis postularet, & contra

Q. Cæcilius peteret, isque se veteres inimicitias jam diu susceptas persequi diceret: cum auctoritas & dignitas Pisonis valebat plurimum, tum illa erat causa justissima, quod eum sibi Achæi patronum adoptarant. Etenim cum lex ipsa de pecuniis repetundis 65 sociorum atque amicorum populi Romani patrona sit; iniquum est, non eum legis judicii que actorem idoneum maxime putari, quem actorem causæ suæ focii, defensoremque fortunarum suarum potissimum esse voverunt. An, quod ad commemorandum est honestius, id ad probandum non multo videri debet æquius? Utra igitur est splendidior: utra illustrior commemoratio? accusavi eum, qui quæstor fueram, quicum me fors, consuetudoque majorum, quicum me deorum hominumque judicium conjunxerat? an accusavi rogatu sociorum atque amicorum? delectus sum ab universa provincia, qui ejus jura fortunasque defenderem? Dubitare quisquam potest, quin honestius sit, eorum causa, apud quos quæstor fueris, quam eum, cujus quæstor fueris, accusare? Clarissimi viri nostræ civitatis, temporibus 66 optimis, hoc sibi amplissimum pulcherrimumque ducebant, ab hospitibus clientibusque

fuis , ab exteris nationibus , quæ in amicitiam populi Romani ditionemque venissent, injurias propulsare, eorumque fortunas defendere. M. Catonem illum Sapientem , clarissimum virum & prudentissimum , cum multis graves inimicitias gessisse accepimus , propter Hispanorum , apud quos consul fuerat , injurias. Nuper Cn. Domitium scimus D. Silano diem dixisse propter unius hominis Egritomari , paterni amici atque hospitatis , injurias. Neque enim magis animos hominum nocentium res umquam ulla commovit , quam hæc majorum consuetudo , longo intervallo repetita ac relata : sociorum querimoniarum delatarum ad hominem non inertissimum : susceptarum ab eo , qui videbatur eorum fortunas fide diligentiaque sua posse defendere. Hoc timent homines : hoc laborant : hoc institui , atque adeo institutum referri ac renovari , moleste ferunt. putant fore , uti , si paulatim hæc consuetudo serpere ac prodire cœperit ; per homines honestissimos virosque fortissimos , non imperitos adolescentulos , aut illiusmodi quadruplatores , leges judiciaque administrantur. Cujus consuetudinis atque instituti patres , majoresque nostros non pœnitebat tum , cum

P. Lentulus, is, qui princeps senatus fuit, accusabat M'. Aquillium, subscriptore C. Rutilio Rufo: aut cum P. Africanus, homo virtute, fortuna, gloria, rebus gestis amplissimus, posteaquam bis consul & censor fuerat, L. Cottam in iudicium vocabat. Jure tum florebat populi Romani nomen: jure auctoritas hujus imperii, civitatisque majestas, gravis habebatur. nemo mirabatur in Africano illo, quod in me nunc, homine parvis opibus ac facultatibus prædito, simulant sese mirari, cum moleste ferant. Quid sibi iste vult? accusatoremne se existimari, qui antea defendere consueverat: nunc præsertim, ea jam ætate, cum ædilitatem petat? Ego vero ætatis non modo meæ, sed multo etiam superioris, & honoris amplissimi puto esse, & accusare improbos, & miseris calamitososque defendere. Et profecto aut hoc remedium est ægrotæ ac prope desperatæ reipublicæ, judiciisque corruptis ac contaminatis paucorum vitio ac turpitudine, homines ad legum defensionem, judiciorumque auctoritatem, quam honestissimos & integerrimos diligentissimosque accedere: aut, si ne hoc quidem prodesse poterit, profecto nulla unquam medicina his tot incommodis

71 reperietur. Nulla salus reipublicæ major est, quam eos, qui alterum acculant, non minus de laude, de honore, de fama sua, quam illos, qui accusantur, de capite ac fortunis suis pertimescere. Itaque semper ii diligentissime laboriosissimeque accusarunt, qui seipos in discrimen existimationis venire arbitrati sunt.

22 Quamobrem hoc statuere, iudices, debetis, Q. Cæcilium, de quo nulla umquam opinio fuerit, nullaque in hoc ipso iudicio expectatio futura sit: qui neque, ut ante collectam famam conservet, neque uti reliqui temporis spem confirmet, laborat: non nimis hanc causam severe, non nimis accurate, non nimis diligenter acturum. Habet enim nihil, quod in offensione deperdat: ut turpissime flagitiosissimeque discedat, nihil
72 de suis veteribus ornamentis requiret. A nobis multos obfides habet populus Romanus, quos ut incolumes conservare, tueri, confirmare ac recuperare possimus, omni ratione erit dimicandum. Habet honorem, quem petimus: habet spem, quam propositam nobis habemus: habet existimationem, multo sudore, labore, vigiliisque collectam: ut, si in hac causa nostrum officium ac

diligentiam probaverimus, hæc, quæ dixi, retinere per populum Romanum incolumia ac salva possimus: si tantulum offensum titubatumque fit; ut ea, quæ singulatim ac diu collecta sunt, uno tempore universa perdamus. Quapropter, judices, vestrum est ⁷³ deligere, quem existimetis facillime posse magnitudinem causæ ac iudicii sustinere fide, diligentia, consilio, auctoritate. Vos si mihi Q. Cæcilium anteposueritis, ego me dignitate superatum non arbitrabor: populus Romanus ne tam honestam, tam severam, diligentemque accusationem neque vobis placuisse, neque ordini vestro placere, arbitretur, providete.

